

**OSMANLICA METİNLERİN TRANSKRİPSİYONUNU
YENİDEN DÜŞÜNMEK:
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEBİLİR TRANSKRİPSİYON**

Walter G. ANDREWS
Murat İNAN
Sevim KEBELİ
Stacy WATERS*

ÖZET

Bu makale, Osmanlı metin çalışmaları alanındaki mevcut transkripsiyon yöntemlerini eleştirel bir gözle değerlendirmekte ve geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini bir alternatif olarak sunmaktadır. Latin alfabesine aktarılan her Osmanlıca metin, metnin transkripsiyonunu yapan kişinin metni yorumlayışından kaynaklanan önemli müdahaleleri içerir. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemi, Osmanlıca metinlerin dijital transkripsiyonlarını üreterek bu müdahalelerin önüne geçmeyi amaçlıyor. Bu sistem, bir metnin transkripsiyonunu hem alışageldiğimiz Latin harfli transkripsiyon biçimleriyle yapabiliyor hem de aynı metnin Arap/Osmanlı (A/O) harfli dijital versiyonunu oluşturabiliyor. Geliştirdiğimiz sistemi kullanan araştırmacılar, önce Osmanlıca bir metnin transkripsiyonunu geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterleriyle yapıyor; ardından, bu transkripsiyonlu dijital “kaynak metin”den hem Latin harfli (ister transkripsiyon harfleriyle ister modern Türk harfleriyle) hem A/O harfli versiyonları üretebiliyorlar.

Makale üç ana bölümden oluşuyor. İlk bölümde, mevcut transkripsiyon yöntemlerini eleştirel bir gözle değerlendirip gördüğümüz bazı problemleri ele alıyoruz. Örneğin, transkripsiyonlu metinlerin yazmalardan giderek uzaklaşması, yazmalardaki dil ve imla özelliklerinin transkripsiyonlu metinlerde kaybolması ve benzeri problemler. İkinci bölümde, önce geri

* Washington Üniversitesi (Seattle, ABD), Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi (Ottoman Text Archive Project, OTAP) Çalışma Grubu: Prof. Dr. Walter G. Andrews, Ar. Gör. Murat İnan, Ar. Gör. Sevim Kebeli, Dr. Stacy Waters, otap@u.washington.edu.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*
Volume 5/2 Spring 2010

dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin işleyişi hakkında genel bir bilgi veriyor, ardından sistemin işleyişini iki örnek üzerinden aşama aşama anlatıyoruz. Makalenin sonuç bölümünde ise geri dönüştürülebilir transkripsiyonun Osmanlı metin çalışmalarına önemli katkılar sağlayacak bir yöntem olacağını iddia ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı metin çalışmaları, transkripsiyon yöntemleri, dijital metinler, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemi

RETHINKING THE TRANSCRIPTION OF OTTOMAN TEXTS: THE CASE FOR REVERSIBLE TRANSCRIPTION

ABSTRACT

This article questions current transcription methods in Ottoman textual studies, and introduces a reversible transcription method as an alternative. Every Ottoman text transcribed into a Latin alphabet contains interpretive interventions by the transcriber. To avoid these interventions, the reversible transcription system aims to produce digital transcriptions of a text both in the commonly used Latin transcription system and also in an Arabic/Ottoman script version. People using a reversible transcription can output Latin (both modern Turkish and Ottoman transcription versions) and A/O script versions from a digital base text.

In this article, our purpose is three-fold: First, to question current transcription methods by addressing some problems such as distancing from the original Ottoman manuscript and losing linguistic data; second, to introduce a reversible transcription method; and finally, to present two examples demonstrating the steps by which we have created a prototype for approaches to reversible transcription. In our conclusion, we claim that reversible transcription can be a fruitful way to improve Ottoman textual studies.

Key Words: Ottoman textual studies, transcription methods, digital texts, reversible

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

transcription system.

“Dijital devrim,” yayıncılık ve grafik sanatlarından sinema ve video oyunlarına, cep telefonları ve e-postalarımızdan gönderdiğimiz iletilerden internette gezinme ve araştırma yapmaya kadar yaşamımızdaki birçok şeyi değiştirdi. Dijital teknolojilerden yararlanma olanakları baş döndürücü bir hızla çoğalmakta. Öyle ki bu dijital devrimin etkileri, Osmanlı araştırmacılarının çoğunluğu el yazması olan metinleri korumak, günümüz okuruna sunmak ve yorumlamak için çalıştıkları alana yavaş yavaş sızmakta. Ancak Osmanlı araştırmacıları olarak bizler yazı yazmak ve araştırma yapmak için bilgisayarları benimsemiş olsak da dijital metin çalışmalarının sunduğu teknolojik olanakların Osmanlı metin çalışmaları alanına nasıl katkıda bulunabileceği üzerine henüz pek düşünmedik.¹

Osmanlı metin çalışmaları alanında, özellikle metinlerin hazırlanması ve yayınlanması süreçlerinde yaptığımız birçok şeyi tarihsel koşullar ve elde mevcut araçlar belirlemiştir. Örneğin, Türk dil reformu ve kültür devrimi, Osmanlı kültürel mirasını Arap alfabesine aşına olmayan insanların erişimine açma ihtiyacını beraberinde getirdi. Sonuçta, Osmanlıların kullandığı Arap alfabesindeki harfleri ve bu harflerin Türkçedeki telaffuz biçimlerini temsil etmek için yeni Türk alfabesi esas alınarak çeşitli transkripsiyon sistemleri geliştirildi. Türkçe yayınlar yalnızca Latin alfabesiyle basılmaya başlayınca Arap harfleriyle metin dizme geleneği kayboldu, resmî çevreler Arap alfabesiyle yayın yapmayı hiç teşvik etmedi ve sonuçta Arap alfabesiyle yazılmış belgeleri rahatlıkla okuma becerisi küçük bir uzman kadrosuyla sınırlı kaldı.²

Bilindiği üzere, Arapça ve Farsça kelimelerdeki kısa sesliler Arap/Osmanlı (A/O) yazısında gösterilmez ancak transkripsiyonda bu kısa sesliler yazılır ve uzun sesliler kısıllardan uzatma işareti ile ayırt edilir. Böylece transkripsiyonlu metne bakan okur, A/O harfli metinde hangi seslilerin yazılıp yazılmadığını rahatlıkla söyleyebilir. Ancak Türkçe kelimelerdeki sesli harflerin transkripsiyonu için aynı şey

¹ Transkripsiyonlu Osmanlıca metinlerin internet ortamında görüntülenmesi konusunda önemli bir çalışma olarak şu makaleye bakınız: İlyas Yazar, “Transkripsiyonlu Metinlerin Web Tabanlı Öğrenme Ortamlarında Kullanımına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Turkish Studies*, 3/6 (2008), s. 705-725.

² Bu konuda önemli bir istisna, İbrahim Kutluk’un Kınalızade Hasan Çelebi’nin *Tezkiretü’ş-Şu‘arā*’sının edisyonunu yaptığı çalışmadır. Kutluk’un ölümünden sonra basılan bu çalışmada metnin edisyonu Arap harfleriyle hazırlanmıştır: İbrahim Kutluk, *Tezkiretü’ş-Şu‘arā*, Ankara 1989.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

söylenemez. Çünkü A/O harfli metinde yazılsın veya yazılmasın, Türkçe kelimelerdeki sesli harflerin (ا، و، ی) tümü transkripsiyonlu metinde “kısa” olarak gösterilir; bu nedenle transkripsiyonlu metinden yola çıkarak orijinal A/O harfli metindeki sesli harflerin yazımı konusunda net bir şey söyleyemeyiz. Dahası, A/O yazısında birkaç sesli ve sessiz harfin birden fazla okunma biçimi mümkün olduğu için, aslında, bir Osmanlıca metnin A/O harfli orijinal metinle (harfi harfine) eşlenebilir bir transkripsiyonunu yapmak da mümkün değildir. Bu durumun bir sonucu olarak, Osmanlıca belgelerin ve özellikle edebî eserlerin transkripsiyonlu metinleri orijinal Osmanlıca yazmalardan giderek uzaklaşmıştır.

Latin alfabesine aktarılan her Osmanlıca metin, metnin transkripsiyonunu yapan kişinin metni yorumlayışından kaynaklanan önemli müdahaleleri içerir. Öyle ki, mevcut herhangi bir transkripsiyon sisteminden hareket ederek orijinal metne varmanın imkânı yoktur. Bundan dolayı, hem transkripsiyonu yapan kişi hem de bu transkripsiyonu okuyanlar için, yapılan transkripsiyonun doğru olup olmadığını kontrol etmenin basit ve kolay bir yolu yoktur; tabii ki, zahmetli ve zorlu bir süreç olan orijinal yazmaya müracaat etme yolunu saymazsak. Sonuçta, transkripsiyon ve edisyon işlemlerinden geçmiş metinleri kullanan araştırmacılar, transkripsiyonu yapan kişinin metni hazırlarken verdiği kararlara fazlasıyla—belki de aşırı derecede—güvenmek zorunda kalmaktadır. Dahası, sözcüklerin ve harflerin birbirleriyle olan şekilsel benzerliklerinin belagat sanatının önemli parçası olduğu bir edebî kültürde, A/O harfli metinlerle herhangi bir şekilde bağlantı kuramamak ciddi oranda bir bilgi kaybını riske atmak demektir.

Dijital çağdan önce, matbaa yayıncılığının geleneksel araçları kullanıldığı için, aynı yazma eseri transkripsiyon harfleriyle, A/O harfleriyle ve daha geniş bir okuyucu kitlesinin erişilebileceği modern Türk harfleriyle yayınlamak için pratik bir yol yoktu. Üstelik, metinleri sadece Latin harfleri ile yayınlamak bile son zamanlarda nispeten pahalı bir hale geldi. Öyle ki, yayınların büyük bir kısmı devlet tarafından sağlanan mali yardımlarla gerçekleştirilmektedir.

Fakat dünya değişti; çok çeşitli olanaklara sahibiz. Artık, metin çalışmalarının geleceğini yeniden düşünmenin zamanı geldi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

1. Dijital Dünyada Metin Yayımlama: Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon

Şunu düşünelim: Bir Osmanlıca metnin edisyon kritiğini veya sadece transkripsiyonunu yapıyorsunuz ve işinizi bitirdiğinizde, bu metnin, tercih ettiğiniz Latin harfli transkripsiyon alfabesiyle oluşturulmuş versiyonunu birkaç dakika içinde üretiyorsunuz. Ayrıca, aynı metnin biri A/O harfleriyle, diğeri modern Türk alfabesiyle yazılmış versiyonlarını da oluşturabilirsiniz. A/O harfli versiyon, doğrudan, elinizdeki Latin harfli transkripsiyona dayanarak oluşturulur ve orijinal metni satır satır, harf harf izler. Öyle ki, A/O harfli versiyon ile orijinal metni yan yana koyduğunuzda, yaptığınız transkripsiyonun orijinaliyle tam olarak örtüşüp örtüşmediğini görebilirsiniz. Sizin yaptığınız edisyonu veya transkripsiyonu kullananlar hem Latin harfli hem de A/O harfli versiyonlara ulaşabilir. Bu versiyonlardan herhangi biri kolayca basıma hazır bir kopya haline getirebilir.

Bunlara ek olarak, metnin tüm versiyonları dijital olduğu için çeşitli şekillerde arama yapma olanakları sunar. Örneğin, aradığımız kelime ve ifadelerin yerlerini kolaylıkla tespit edebilir ve onların hangi sayfada ve satırda geçtiğini—orijinal yazma(lar) da dâhil olmak üzere—tüm versiyonlarda belirleyebiliriz. Eğer transkripsiyon işlemi bir metnin yazma nüshalarının karşılaştırılmasını ve edisyon kritiğini kapsıyorsa, hem transkripsiyonda hem de A/O harfli versiyonda nüsha farklarını, hatta derkenarları, gösterebiliriz. Dahası, yazmanın dijital görüntüsüne metinden bağlantı verebilir ve böylece dijital metni yazma ile karşılaştırabiliriz.

Tüm bunlar sadece şu an için düşünebildiğimiz şeyler. Bugün için kesin olarak söyleyebileceğimiz tek şey ise dijital gelecekte araştırmacıların metinleri ve metinsel verileri bizim hayal dahi edemeyeceğimiz şekillerde ustalıkla kullanacakları.

Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi (*Ottoman Text Archive Project*, OTAP) grubu, 2002 yılından beri, yazma eserlerin transkripsiyonlarından A/O harfli dijital metinleri doğrudan üretme imkânı üzerinde düşünmektedir. “Geri dönüştürülebilir” transkripsiyon fikri 2006 yılında, Bilkent Üniversitesi’nde düzenlenen ve Osmanlı metin çalışmaları alanındaki öğretim üyeleri ve lisansüstü öğrencilerinin katıldığı OTAP seminerinde gündeme getirildi. O tarihten bu yana, OTAP grubu Osmanlı tarihinin herhangi bir dönemine ait her türlü Osmanlıca metin (ve belge) için kullanılacak geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin bir ön modelini geliştirmek için çalışmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin işleyişini şu şekilde özetlemek mümkündür:

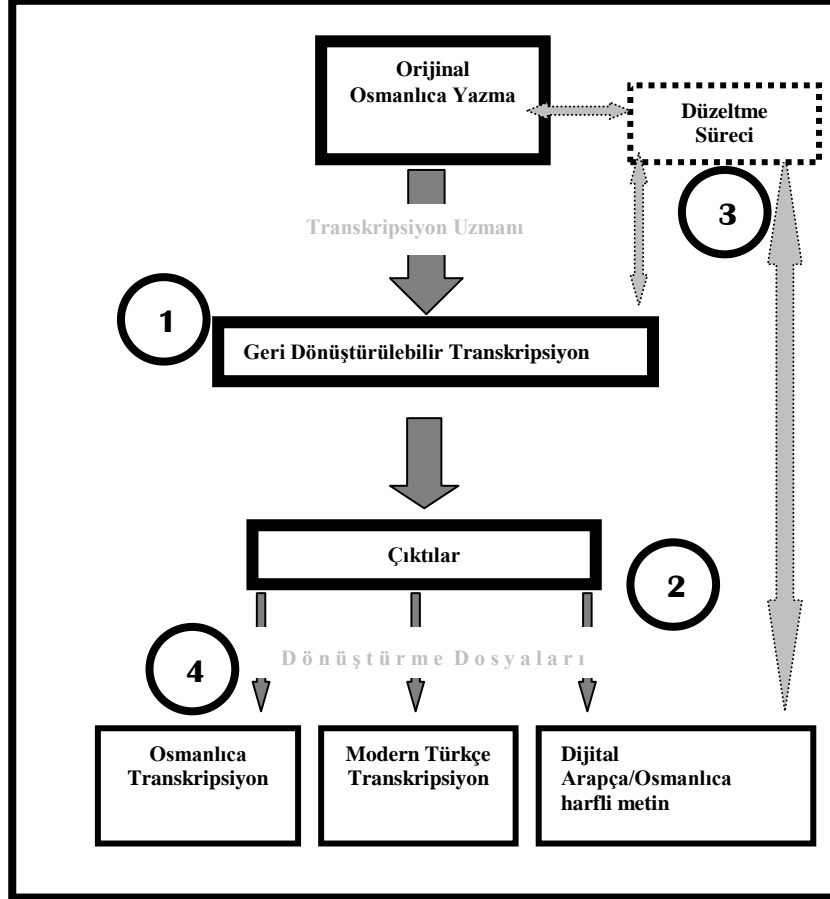
1. Birinci aşama, bir transkripsiyon uzmanı tarafından metnin transkripsiyonun yapılmasıdır. Bu transkripsiyon, yıllardır yapılan transkripsiyonlarla hemen hemen aynıdır. Buradaki tek fark; bu uzmanın daha ayrıntılı ve mutlak bir standarda uyan geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabesini kullanacak olmasıdır.

2. İkinci aşama, basit bir dönüştürme dosyası (bir SED dosyası) kullanarak transkripsiyonlu metni A/O harfli dijital bir metne dönüştürmektir. Bu dijital metin, bize yaptığımız transkripsiyonu kontrol etmek ve düzeltmek için orijinal yazmayla karşılaştırma imkânını sunar.

3. Üçüncü aşama, düzeltme sürecidir. Eğer geri dönüştürülmüş metin, yazma eserle bütünüyle örtüşmezse, transkripsiyon iki metin örtüşünceye kadar düzeltilmelidir.

4. Dördüncü aşama, istenilen çıktıların (*output*) üretilmesidir. Söz konusu çıktılar; modern Türkçe transkripsiyon, dijital A/O harfli metin ve özel transkripsiyon karakterleriyle yapılan Osmanlıca transkripsiyondur.

Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon: İşlem Şeması

Bu şemada, metnin transkripsiyonunu yapan kişinin ciddi bir çaba ve zaman harcamasını gerektirecek aşamalar sadece transkripsiyon ve düzeltme süreçleridir (1. ve 3. aşamalar). Bunun dışındaki her şey, istenilen çıktıyı oluşturmak için uyarlanabilecek dönüştürme dosyalarının (SED dosyaları) kullanılmasıyla otomatik olarak yapılmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

2. Adım Adım Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon Sistemi ve İşleyişi

Bir geri dönüştürülebilir transkripsiyon modeli geliştirmek için, Washington Üniversitesi doktora öğrencilerinden Murat İnan ve Sevim Kebeli, geçtiğimiz yıl boyunca, Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi kapsamında, Prof. Walter G. Andrews ve Dijital Metin Çalışmaları Uzmanı Dr. Stacy Waters'ın rehberliğinde çalışmalar yaptılar. Bu doğrultuda İnan, Edirneli Güfti (ö. 1677) tarafından 1650 yılında yazılmış *Şah u Derviş* adlı mesnevinin aynı yüzyılda Yahya adlı bir müstensih tarafından istinsah edilmiş yazma nüshası üzerinde çalışmalarını yürüttü. Namık Kemal'in kaleme aldığı, 19. yüzyılın ünlü romanı *İntibah*'ın yeni bir edisyonunu Prof. Selim S. Kuru'nun danışmanlığında yayına hazırlayan çalışma grubunun bir üyesi olan Kebeli ise çalışmalarını bu roman üzerine odakladı. OTAP çalışma grubu, birbirlerinden zaman, tür ve edebiyatın algılanışı bakımından ayrılan bu tür metinler üzerine yoğunlaşarak, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin uygulanmasında karşılaşılabileceğimiz problemlerin çoğuyla yüzleşmeyi (ve bunları çözmeyi) hedeflemektedir.

Bu yazıda, bugüne kadar yaptığımız çalışmalar süresince kat ettiğimiz gelişmeyi ana hatlarıyla anlatmaya ve geliştirdiğimiz transkripsiyon modelinin işleyişini detaylıca tarif etmeye çalışacağız. Bu aşamada, ne eksiksiz bir sistem ortaya koyduğumuzu ne de bu sistemi tamamıyla test ettiğimizi iddia ediyoruz. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini, yakın gelecekte erişeceğine inandığımız işlevselliğe ulaştıracak gerekli donanımın tümüne de, şimdilik, sahip değiliz. Biz şunu ümit ediyoruz: Bu makaleyi okuyanlar arasından geri dönüştürülebilir transkripsiyonu kendi metinlerine uygulayacak ve böylelikle hâlihazırdaki transkripsiyon sistemini test etmemize, eksiklerini gidermemize ve geliştirmemize yardımcı olacak Osmanlı araştırmacılarının çıkması ve bu araştırmacıların projemize katılması. Şimdi, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin işleyişini örneklerle adım adım göstereceğiz.

a. *Şah u Derviş*'in Yazma Nüshası ve Transkripsiyonu

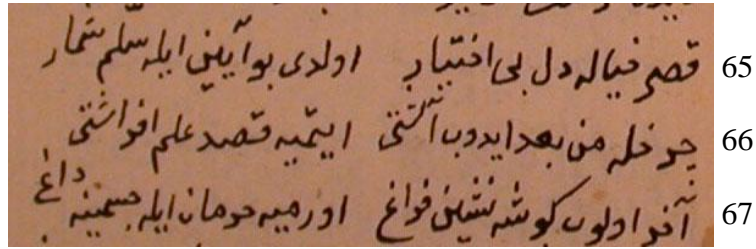
Geri dönüştürülebilir transkripsiyon projesi için, İnan yüksek lisans tez konusu olarak incelediği *Şah u Derviş* metninden seçtiği

bölümler üzerinde çalıştı.³ Bu makale kapsamında, İnan aşağıdaki beyitleri örneklem olarak seçti:

- 65 Kaşr-ı hayāle dil-i bī-ihtiyār
Oldı bu āyīn ile süllem-şümār
- 66 Çarḥ ile min-ba'd idüp āşṭī
İtmeye kaşd-ı 'alem-efrāşṭī
- 67 Āḥir olup gūşe-nişīn-i ferāğ
Urmaya ḥırmān ile cismine dāğ⁴

Bu beyitler üzerinde geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini test etmek için, İnan metnin yazma nüshasına başvurdu ve beyitlerin transkripsiyonunu bir not defteri belgesine (*notepad*) geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterlerini kullanarak yaptı.

Yazma Nüsha [65.–67. beyitler]⁵

³ Murat Umut İnan, *Edirneli Güfti Ali ve Şah u Derviş Mesnevisi*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

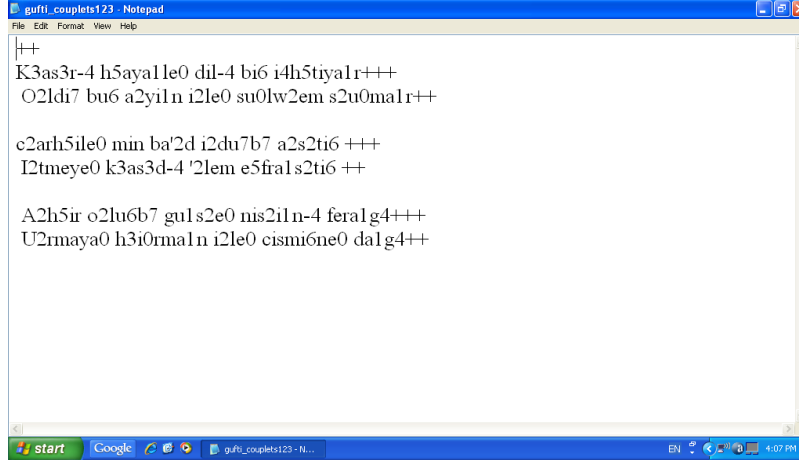
⁴ Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi, Washington Üniversitesi, <http://courses.washington.edu/otap> (ET: 08.04.2010).

⁵ Eserin (eksiksiz) tek nüshası, İstanbul'da bulunan Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi'ndedir: Güfti, *Şâh u Dervîş*, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, No: 599/1. Bu yazmanın tıpkıbasımı İnan'ın yüksek lisans tezinin ekler bölümünde mevcuttur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterleri kullanılarak hazırlanan transkripsiyonlu metin ekranda şöyle görünecektir:

İlk bakışta, bu transkripsiyon çok karmaşık görünebilir. Çeşitli harfler, sayılar ve işaretlerden oluşan geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterleriyle hazırlanmış bir metin alışageldiğimiz transkripsiyonlu metinlerden, doğal olarak, epey farklı görünür. Bu karakterleri tercih etmemizin nedeni çeşitli çıktılar elde edebileceğimiz standart bir taban oluşturmak ve her türlü bilgisayar işletim sistemi ve programıyla uyumlu karakterleri kullanmaktır. Yukarıda alıntılanan üç beyte bakıldığında, kullanılan karakterlerin hangi Arap harflerine denk düştüğü kolaylıkla anlaşılabilir: s3 => ص, s2 => ش, k3 => ق, vb. Geri dönüştürülebilir transkripsiyonu “normal” bir transkripsiyondan ayıran en önemli şey, A/O harfli metnin yazım özelliklerini tam olarak yansıtan özel transkripsiyon karakterleridir. Şimdi bu konuya açıklık getirmek için, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin iki temel ilkesi üzerinde duralım:

1. Sistem, transkripsiyonu yapan kişinin veya editörün metne eklediği karakter(ler)i tespit edebilmelidir. Örneğin, A/O harfli yazıda iki ya da daha fazla kelimenin arasında bir “izafe” olduğunu gösteren herhangi bir harf ya da işaret, birkaç durum dışında, kullanılmaz; izafe işareti ve bu işareti takip eden sesli harf transkripsiyonu yapan kişi tarafından Latin harfli transkripsiyona eklenir. Yukarıdaki transkripsiyona bakıldığında, izafeyi belirtmek için “-4” karakterinin kullanıldığı görülecektir. Bu karakter, transkripsiyonlu metin (Arap harfli metne) dönüştürüldüğü zaman, otomatik olarak silinecektir. Böylece, “K3as3r-4” şeklinde transkripsiyonu yapılan ve bir sonraki kelimeye izafe ile bağlı olduğu anlaşılan “Kasr” kelimesi, geri dönüştürüldüğünde “K3as3r” (قصر) şeklini alacaktır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

2. Ayrıca, sistem orijinal (A/O harfli) metinde yazılışları aynı ama okunuşları farklı olan sözcükleri birbirinden ayırt etmelidir. Örneğin, A/O harfli metinde aynı şekilde yazılan “ol” ve “evvel” kelimelerini geri dönüştürülebilir transkripsiyonda ayırt edebilmeliyiz. Yani geliştirdiğimiz sistemde, Türkçe kelimelerin başındaki “o/ö” seslisi (و) için özel bir karakter olmalı (yukarıdaki birinci beytin ikinci dizesinin başında yer alan “O2” karakteri gibi). Osmanlı Türkçesi; Arapça, Farsça ve Türkçe unsurları içerdiğinden, bunlar arasındaki ayrımları gösterebilecek bir transkripsiyon sistemi, normal bir transkripsiyon alfabesinin sunduğu harf/karakter dizgesinden çok daha geniş bir dizgeyi gerekli kılar.

İşlem sırasını anlatmadan önce İnan’ın, örnekleminde kullandığı bazı özel karakterlere dikkat çekmek istiyoruz:

1. Metindeki izafeleri (-ı/-i) göstermek için “-4” karakteri kullanılmaktadır. Örneğin, “Kaşr-ı hayāle” tamlamasının transkripsiyonu “K3as3r-4 h5aya1le0” şeklinde yapılmaktadır.

2. Transkripsiyonu yaparken Farsça bir önek ile onu izleyen kelime arasında bir boşluk bırakılır. Örneğin “bī-iḥtiyār” sözcüğünün transkripsiyonu “bi6 i4h5tiya1r” şeklinde yapılmaktadır.

3. Osmanlı Türkçesi’ndeki “-ub/-üb” ekindeki “b” harfi “o2lu6b7” örneğinde görüldüğü gibi geri dönüştürülebilir transkripsiyonda “b7” özel karakteri ile karşılaşılır. Bu özel karakter metnin Latin harfli transkripsiyonunda “p” karakteri olarak görünürken A/O harfli metinde “b” (ب) şeklinde görünür. Yani geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemi, transkripsiyonu yapan uzmanın Türkçe’nin telaffuz biçimlerini yansıtmak istediği durumlar için, bu özel karakterler yardımıyla, olanak sağlar (örneğin, Mehmed/Mehmet, olub/olup, reng/renk, vb.).

4. İnan’ın metni manzum olduğundan, her bir dizenin bir alt satırdan başlaması için her beytin ilk dizesinin sonuna “+++” işareti; beyitleri birbirinden ayırmak için ise ikinci dizelerin sonuna “++” işareti konulmuştur.

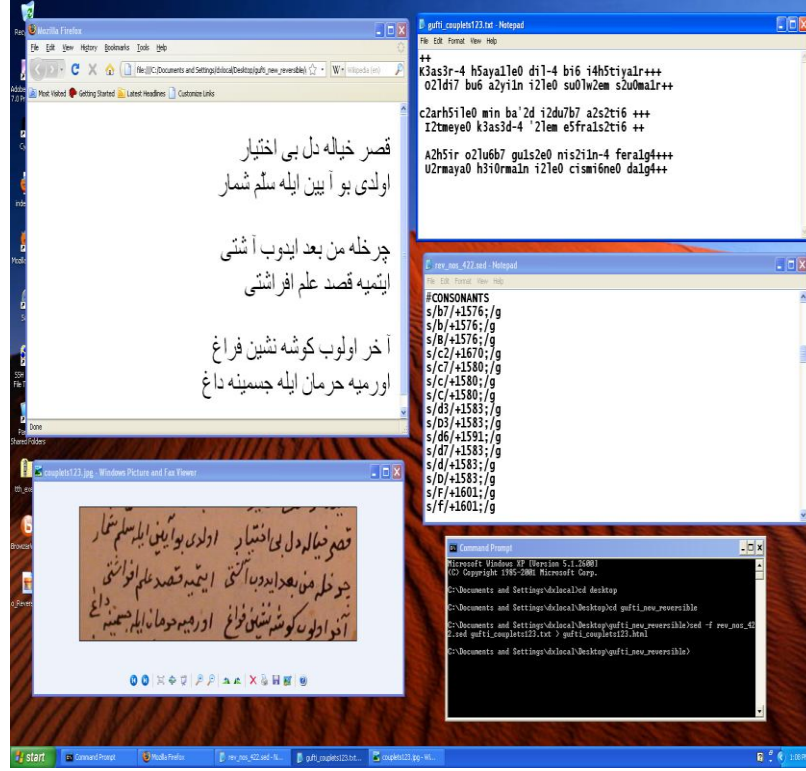
Bu özel karakterleri, İnan kendi metninin gerekleri doğrultusunda geliştirmiştir. Benzer şekilde, her araştırmacı üzerinde çalıştığı metinde karşılaştığı özel durumlar için karakterler geliştirerek geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabesine katkıda bulunabilir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon İşlem Sırası

Aşağıda, İnan'ın yaptığı işlemler topluca gösterilmektedir:

1. Öncelikle, sağ üst köşede görüldüğü şekliyle (“gufti_couplets123.txt” belgesi), İnan bir not defteri belgesi açıp üç beytin transkripsiyonunu geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterlerini kullanarak yaptı.⁶

2. Ardından, transkripsiyonu yapılmış metni A/O harfli metne çevirmek için, İnan bir SED dosyası oluşturdu (“rev_nos_422.sed” dosyası). SED (*stream editor*) yani “akım düzenleyicisi,” metin belgelerini otomatik olarak istenilen biçime dönüştüren özel bir programdır. SED; bir metni alır, bu metin üzerinde istenilen işlemleri gerçekleştirir ve dönüştürülmüş olan yeni metni ortaya koyar. Örneğin, İnan’ın SED dosyasında hem geri

⁶ Geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterlerinin tam listesi makalenin ekinde yer almaktadır.

dönüştürülebilir transkripsiyon karakterlerini A/O harflerine dönüştüren hem de transkripsiyondaki “biçimlendirme etiketleri”ni (*formatting tags*) kaldıran komutlar yer alır. Aşağıda bu SED dosyasından bazı örnekler verilmiştir:

```

[Özel İşaretleri Kaldıran Komutlar]

s/<lb lno=\"([0-9])[0-9]\"\\>/+/g
s/<dream(.*)>//g

[Transkripsiyon karakterlerini A/O harfli metne dönüştüren komutlar]

s/a0/+1607;/g
s/a1/+1575;/g
s/b7/+1576;/g
s/b/+1576;/g
s/B/+1576;/g
s/c/+1580;/g
s/C/+1580;/g
s/d3/+1583;/g
s/k3/+1602;/g

```

[SED dosyasındaki komutlar şöyle açıklanabilir: “değiştir/birinci sembolü/ikinci sembolle/her yerde.” Örneğin, “s/k3/+1602;/g” komutu geri dönüştürülebilir transkripsiyondaki “k3” karakterini A/O harfli metinde 1602 numaralı UTF 8 (*unicode*) karakteri olan “ق”a dönüştürecektir. Böylece geri dönüştürülebilir transkripsiyondaki her bir karakter A/O alfabesindeki harflere dönüşecektir.]

3. Daha sonra İnan, elindeki “gufti_couplets123.txt” metin belgesini ve “rev_nos_422.sed” SED dosyasını aşağıda verilen komutu takip ederek Windows komut isteminde (*command prompt*) çalıştırdı:

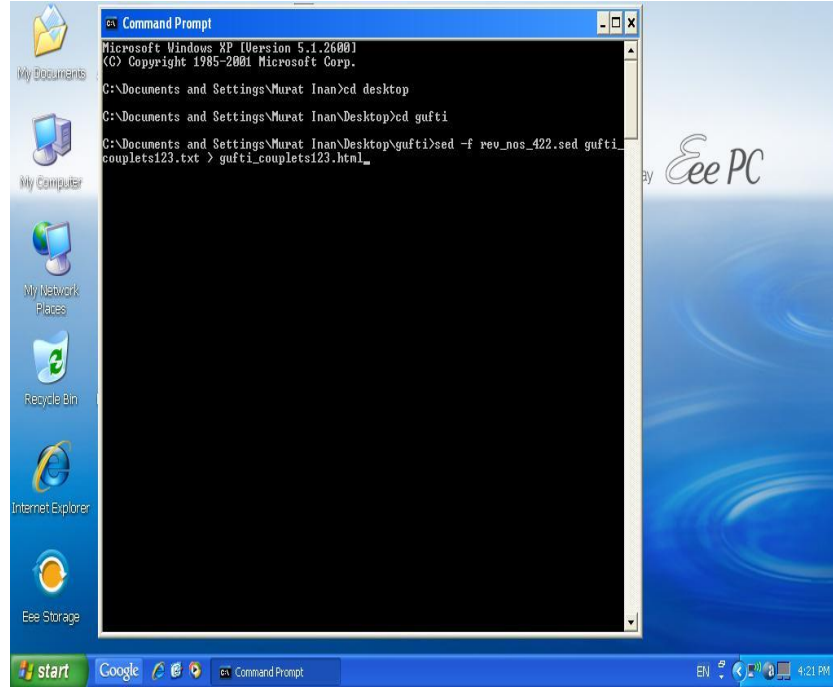
SED dosyası + Girdi (metin belgesi) => çıktı (A/O harfli metin)

İnan, bu komutu Windows komut istemine şu şekilde yazdı:

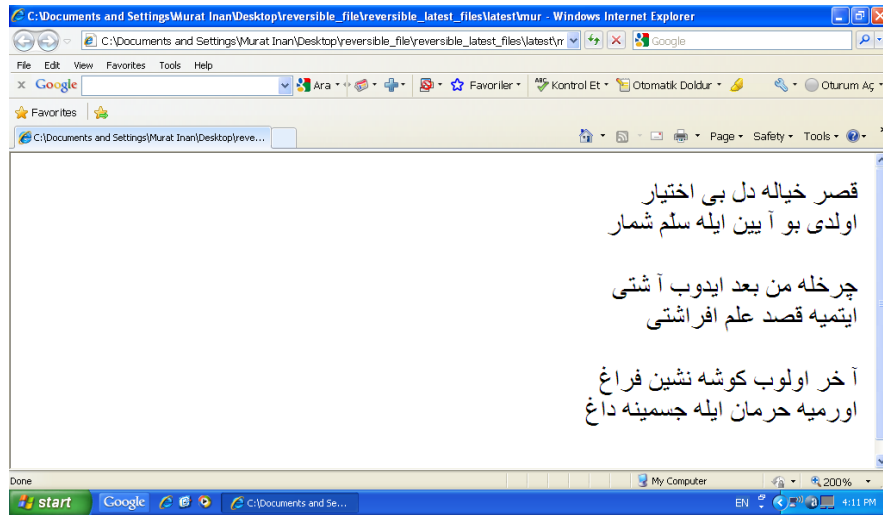
```
sed -f rev_nos_422.sed gufti_couplets123.txt >
gufti_couplets123.html
```

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

A/O harfli çıktı (“gufti_couplets123.html”), aşağıdaki resimde görüldüğü gibi, internet ortamında görüntülenebilir veya metin belgesi olarak kaydedilebilir:

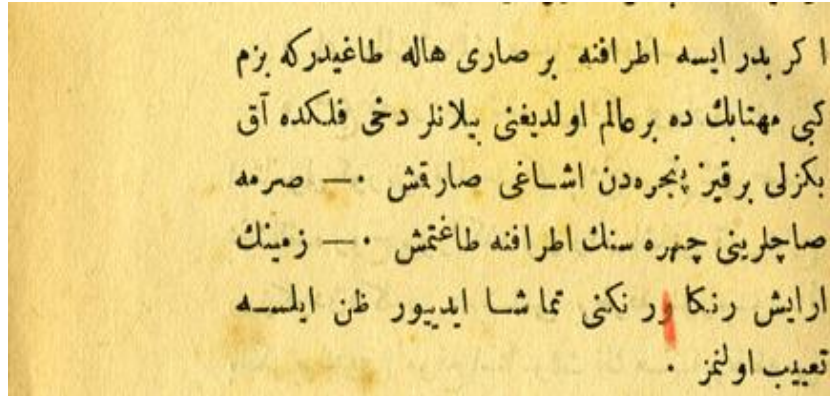

b. *İntibah* Metni ve Transkripsiyonu

İnan, Güfti'nin metni üzerinde çalışmalarını yürütürken, Sevim Kebeli, deneyimizin tarihsel kapsamını genişletmek amacıyla, Namık Kemal'in 1876'da basılmış olan *İntibah* romanının geri dönüştürülebilir transkripsiyonu için bir ön çalışma yaptı. Bu çalışmaya başladığında, Kebeli, romanın yeni bir edisyonunu hazırlayan Washington Üniversitesi'ndeki proje grubuyla birlikte *İntibah*'ın transkripsiyonunu “evrensel kod” (*unicode*) karakterleri ile yapmıştı. Kebeli'nin geri dönüştürülebilir transkripsiyon için romandan seçtiği paragraf şudur:

Eger bedr ise eṭrāfına bir şarı hāle dağıdır ki bizim gibi mehtābīñ da bir ‘ālem olduğunu bilenler daḥi felekde aḳ beñzili bir kız pencereden aṣağı şarkmış. –şırma şaçlarını çehresiniñ eṭrāfına dağıtmış. – zemīniñ ārāyış-i rengā u rengini temāşā ediyor ḫann eylese ta‘yīb olunmaz.

Metnin geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterleriyle yeniden yazılması, A/O harfli orijinal metne geri dönmeyi gerektirdiği gibi, transkripsiyonlu metnin ses özellikleri ile orijinal metnin imlası arasındaki farklılıkların yakın bir analizini yapmayı da gerekli kıldı. Yukarıdaki paragraf orijinal metinde şöyledir:⁷

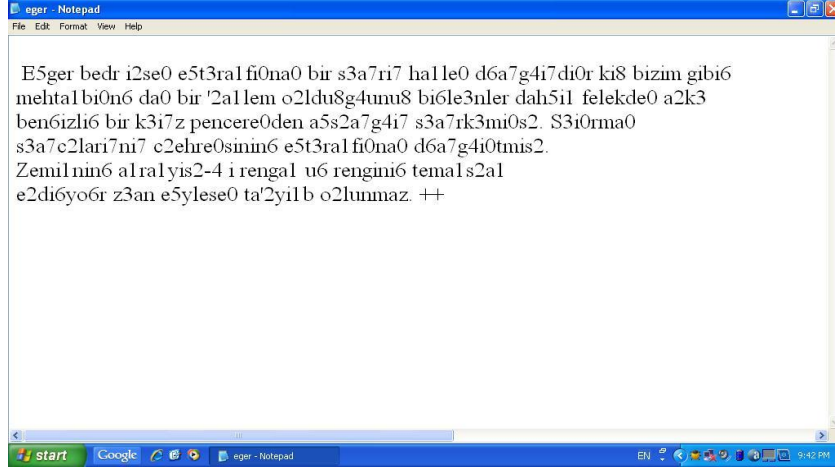

⁷ Metinde kırmızıyla işaretlenmiş olan “vāv” harfi (و) bir baskı hatasıdır. Metindeki ifadenin doğrusu “reng-ā-rengini” olmalıdır. Hatalı harf transkripsiyonlu metinde gösterilmiştir; ama transkripsiyonlu metin bir sonraki edisyon işleminden geçirildiği takdirde ilgili harf metinden çıkarılabilir. Bu durum, transkripsiyonu yapan araştırmacıların yazım veya baskı hataları ile nasıl baş etmeleri gerektiği konusunu gündeme getirmektedir. A/O harfli metinlerde karşılaştığımız bu tür hatalar bilgisayar ortamında kolaylıkla kaydedilebilir ve ortaya koyacağımız transkripsiyonlu metinlere dâhil edilmeden ileriki çalışmalar için metinsel veri olarak muhafaza edilebilir.

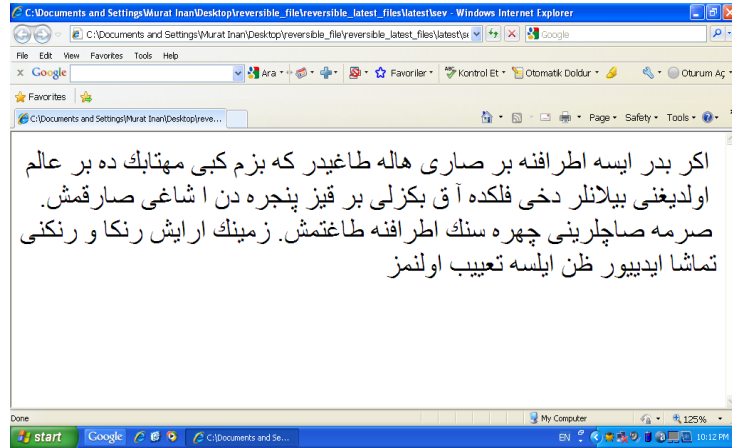
Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kebeli bu paragrafın transkripsiyonunu geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakteriyle şu şekilde yaptı:

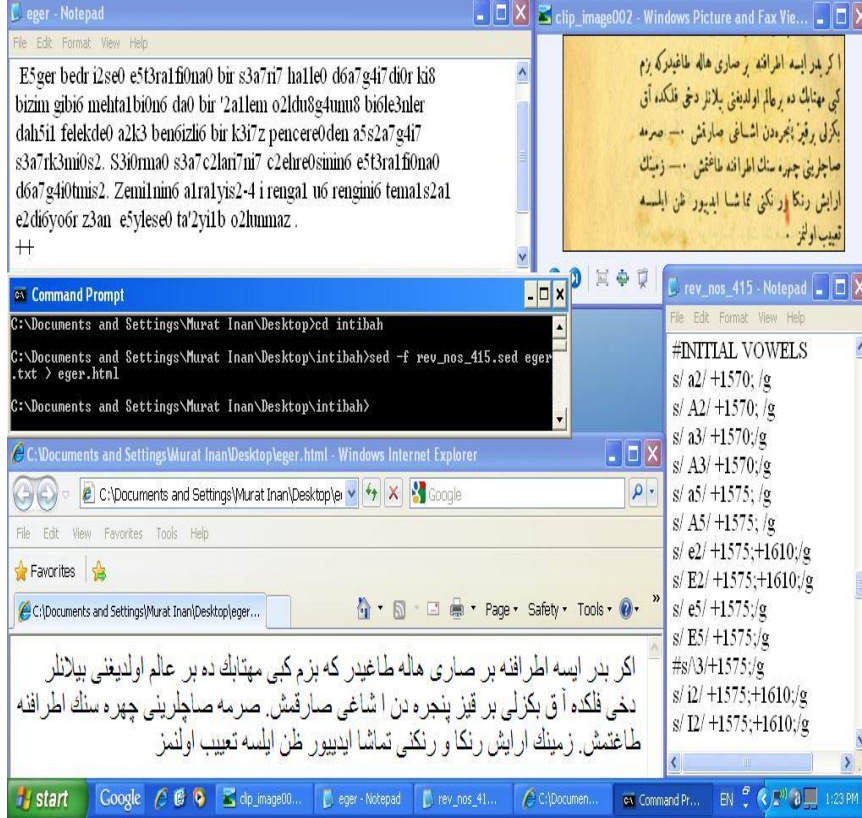
Ardından, *Şah u Derviş*'in transkripsiyonunda gösterdiğimiz şekilde, Kebeli bu geri dönüştürülebilir transkripsiyon belgesini ("eger.txt") bir SED dosyası ("rev_nos_415.sed") aracılığıyla aşağıdaki A/O harfli çıktıya ("eger.html") dönüştürdü. Kebeli, istenilen çıktıyı oluşturmak için Windows komut istemine şu komutu girdi: `sed -f rev_nos_415.sed eger.txt > eger.html`

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Aşağıdaki fotoğraf Kebeli'nin, *İntibah*'ın geri dönüştürülebilir transkripsiyonunu yaparken izlediği işlemleri gösteren toplu şemadır:

Görüldüğü gibi, *İntibah* ve *Şah u Derviş*'ten seçilen parçaların geri dönüştürülebilir transkripsiyonunda aynı yöntem kullanılmıştır. Her iki şema da şu komut dizisini izlemektedir:

**SED DOSYASI + GİRDİ (metin belgesi) => ÇIKTI (A/O harfli
metin)**

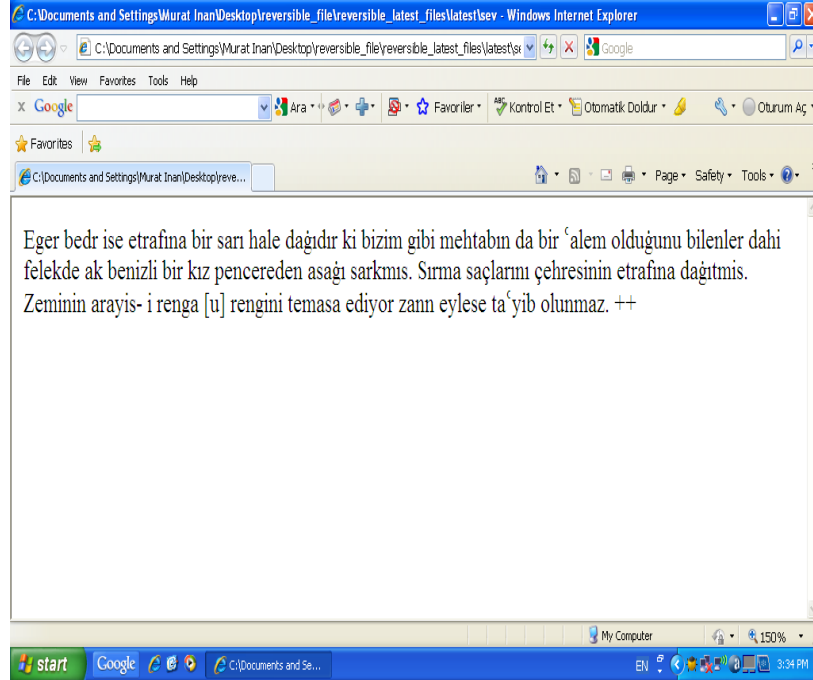
Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

c. Bir Adım Ötesi: Modern Türkçe ve Osmanlıca transkripsiyon

Makalenin başında belirttiğimiz gibi, Osmanlıca bir metnin geri dönüştürülebilir transkripsiyonu farklı SED dosyaları aracılığıyla istenilen transkripsiyon çıktılarına dönüştürülebilmektedir. Yukarıda, geri dönüştürülebilir transkripsiyonlu metinlerin SED dosyaları aracılığıyla nasıl A/O harfli metinlere dönüştürüldüğünü örnekledik. Şimdi ise geri dönüştürülebilir transkripsiyondan modern Türkçe ve(ya) Osmanlıca transkripsiyon çıktılarını nasıl ürettiğimizi *İntibah*'tan seçilen paragraftan yola çıkarak anlatacağız. Öncelikle şunu belirtelim: Farklı çıktılar üretmek için geri dönüştürülebilir transkripsiyonla hazırlanmış metin üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamıza hiç gerek yoktur. Yapmamız gereken tek şey, geri dönüştürülebilir transkripsiyonlu metni istenilen çıktıya dönüştürecek bir SED dosyası oluşturmaktır.

Kebeli, modern Türkçe transkripsiyon çıktısını üretmek için öncelikle bir SED dosyası (rev_mod.sed) oluşturdu ve Windows komut istemine gerekli komutu (sed -f rev_mod.sed eger.txt > eger_mod.html) girerek aşağıdaki çıktıya ulaştı:

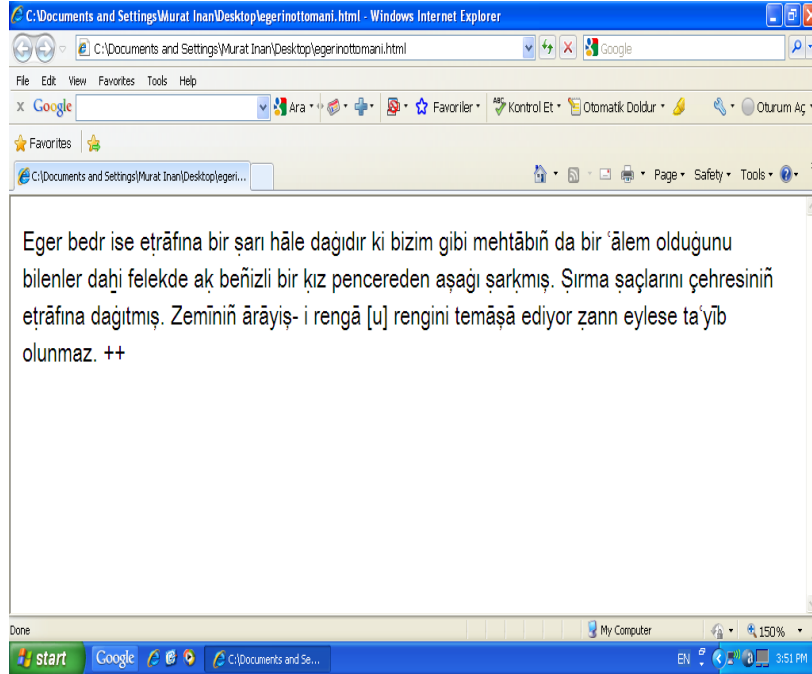

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Görüldüğü üzere, henüz test aşamasında olan modern Türkçe versiyon birtakım teknik problemleri beraberinde getirmektedir. Örneğin, bazı Türkçe harflerin (“ğ”, “ş” ve “ı” gibi) yazılışlarında hatalar göze çarpmaktadır. Bir diğer sorun, transkripsiyonlu metinlerde “ع” harfini karşılamak için kullanılan transkripsiyon işaretinin (‘) *İntibah*’ın modern Türkçe versiyonunda karşımıza çıkmasıdır. Ayrıca, biri dilbilgisini öteki imlayı ilgilendiren iki problem çözülmeyi beklemektedir: Modern Türkçede sert ünsüz benzeşmesinden dolayı “felekte” şeklinde yazılan sözcük yukarıdaki çıktıda “felekde” biçiminde görülmektedir. Bundan başka, sonu çift ünsüz ile biten Arapça sözcüklere (“zann” gibi) Türkçe yardımcı eylemler getirilerek türetilen birleşik eylemler modern Türkçe çıktıda bitişik yazılacağı yerde (“zanneylemek”) ayrı yazılmıştır. Kebeli, bahsettiğimiz bu teknik problemleri aşmak için SED dosyasını geliştirmek yolunda çalışmaktadır.

Modern Türkçe çıktının ardından Kebeli, aynı metni Osmanlıca transkripsiyon çıktısına dönüştürdü. Bunun için, önce bir SED dosyası (rev_otto.sed) oluşturdu, ardından Windows komut istemine komutunu (sed -f rev_otto.sed eger.txt > eger_otto.html) girdi ve aşağıdaki çıktıya ulaştı:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

İntibah metni üzerinde yaptığımız geri dönüştürülebilir transkripsiyon çalışmaları Türkçenin ses özelliklerinin tarihsel gelişimini doğrudan ilgilendiren önemli konuları gündeme getirdi. Türkçenin ses özelliklerinin tarihsel gelişimi, bizim uzmanlık alanımız değil. Bununla birlikte, Osmanlı edebiyatı ile ilgilenen herkes gibi, Batı Türkçesinin A/O harfleri ile yazıldığı uzun tarihsel süreçte Türkçe sözcüklerdeki sesli harflerde (ve kimi sessiz harflerde) önemli değişmelerin olduğunun farkındayız. Genelde sözcüklerin yazılışlarındaki değişmeler telaffuzlarındaki değişmelerle eş zamanlı olarak gerçekleşmediği için, *İntibah* metninin yazıldığı döneme geldiğimizde (ve aslında bu dönemden çok daha önce) kâğıt üzerinde gördüğümüz el yazılı (veya basılı) bir metin ile aynı metnin telaffuz edilişi arasında çoğu zaman büyük fark vardır. İşte okunuşları ile yazılışları birbirinden farklı olan kelimeler, Kebeli'nin *İntibah* metnini dönüştürürken karşılaştığı sorunların başında gelmekteydi. Örneğin, bu kelimelerden birisi metinde geçen اولديغنى kelimesidir. Bu kelime, **oldıg[ı]nı** biçiminde yazılmakta ancak **olduğunu** şeklinde okunmaktadır. Kebeli bu kelimeyi geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterlerini kullanarak “o2ldu8g4unu8” biçiminde kodladı. Bu kelime, A/O harfli metne dönüştürüldüğünde اولديغنى ; modern Türkçe transkripsiyona dönüştürüldüğünde ise **olduğunu** biçiminde görünecektir. Bu durumu olanaklı kılan, “u8” geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakteridir. Bu karakter, modern Türkçe transkripsiyonda “u”ya dönüşürken A/O harfli metinde “ى”ye dönüşmektedir. Benzer bir örnek, “ط” harfinin durumuna ilişkindir. Bu harf, Arapça kelimelerde “t” sesini karşılarken “طاغتمش” örneğinde görüldüğü üzere kimi Türkçe kelimelerde “d” sesini karşılarmaktadır. “ط” harfinin yazılışı ve okunuşu arasındaki bu farkı gösterebilmek için “d6” karakteri kullanılmış; böylelikle bu geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakteri A/O harfli metinde “ط”ya, modern Türkçe transkripsiyonda ise “d”ye dönüşebilmektedir.

Karşımıza çıkan bu örneklerden şu sonuca vardık: Kelimelerin telaffuz ve yazılış biçimleri arasındaki farklılıkları gösterebilen özel transkripsiyon karakterlerine ihtiyaç duymaktayız. Çünkü bu transkripsiyon karakterleri bir yandan kelimelerin telaffuzlarını doğru gösterecek transkripsiyonlu metinleri ortaya koymamızı olanaklı kılacak; öte yandan, bu transkripsiyonlu metinler A/O harfli metinlere dönüştürüldüğü zaman, aynı kelimelerin (telaffuzlarından farklı olan) yazılış biçimlerini de karşılayacaktır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

3. Sonuç

Kebeli ve İnan'ın kapsamlı çalışmaları, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini geliştirecek ileriki çalışmalar için bir zemin hazırlamıştır. Şu ana kadar yapılan çalışmalar sonucunda Kebeli ve İnan, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin uygulanmasında karşılaşılan özel durumları ve bunların neden olduğu sorunları tespit etmiş, bu sorunların önemli bir kısmını çözmüş, geri kalanı içinse çözüm önerileri sunmuştur. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminde karşımıza çıkan özel durumları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Transkripsiyonu yapan kişinin metne eklediği unsurların saptanması (örneğin; yardımcı ünlüler, tire işaretleri, kesme işaretleri, vb.).

2. A/O harfli yazıda iki harfle gösterilen, Türkçe kelimelerdeki ön sesler (örneğin, “olmak” اولمق ve “itmek” ایتمك kelimelerindeki ön sesler).

3. Arapçada elif harfi ile gösterilen “kısa” ön sesler (örneğin, “uşul” اصول kelimesindeki ön ses).

4. A/O harfli metinde Arapçanın “uzun” seslileri gibi yazılan Türkçe sesliler (örneğin, طاغتمش kelimesinde elif ile yazılan “a” seslisi).

5. Osmanlıcaya özgü yazılış biçimleri olan A/O harfleri (örneğin; kelime sonlarındaki “güzel he” [•] ve noktasız “ye” [ء]; “d” olarak telaffuz edilen “t” [ط]).

6. Kelime sonlarında sert ünsüzlere dönüşen yumuşak ünsüzler (b => p, d => t, c => ç gibi).

7. A/O harfli yazıda yazıldıkları şekilde telaffuz edilmeyen Türkçe sesli harfler (اولديغنى şeklinde yazıp “olduğunu” diye okuduğumuz kelimeye görüldüğü üzere, ses uyumuna girip “ı”, “u” veya “ü”ye dönüşen “ى” harfi).

8. Osmanlıca metinlerde geçen Arapça kısımların geri dönüştürülebilir transkripsiyonu. Bu, şüphesiz, içinde Arapça dilbilgisi kurallarına göre yazılmış kısımların da olduğu transkripsiyonlu metinleri geri dönüştürebilecek ve bu Arapça kısımların transkripsiyonunu standart Osmanlıca transkripsiyon biçim(ler)ine uygun olarak yapabilecek bir yeterliliği gerektirmektedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

9. Arapça ve Farsçaya özgü ayırt işaretleri ve özel karakterler (örneğin; yazıda gösterilmeyen ancak uzun okunan elif [رحمن “rahmān” örneğindeki gibi], elif-i maksure, “yuvarlak te” [ة], Farsçada tek bir sesi gösteren birleşik harf [خویش “ḥwīš” örneğindeki gibi], şedde işareti ve Farsça izafeleri gösteren hemze işareti [أ, ى]).

10. On dokuzuncu yüzyıldaki matbu metinlerde görülen noktalama işaretleri bu çalışmada ele alınmamıştır. Şüphesiz, ileride geliştirilecek kapsamlı bir geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemi noktalama işaretlerini de kapsamalıdır.

11. Ayrıca, geliştirilecek sistem derkenarları, metindeki üstü çizilmiş kelimeleri, kelimelerin birden fazla yazılış biçimlerini ve araştırmacının metne dair düştüğü notları da gösterebilmelidir.

Şu ana kadar yürüttüğümüz çalışmalar şunu gösteriyor: A/O harfli metin, Osmanlıca transkripsiyon ve modern Türkçe transkripsiyondan oluşan çıktıları otomatik olarak üretebilen geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini oluşturmak ve etkin bir biçimde kullanmak gayet mümkündür. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemi, mevcut transkripsiyon sistem(ler)inin göz ardı ettiği dil ve imla özelliklerini muhafaza ederek daha doğru ve güvenilir metinleri ortaya koymamızı sağlayacaktır. Ayrıca, geri dönüştürülebilir transkripsiyon karakterleri ile kodlanmış “kaynak metin” her türlü metin analiz ve dizin (*concordance*) programıyla kullanılabilen ve elde edilen veriler otomatik olarak transkripsiyonlu bir metin biçimine dönüştürülebilmektedir. Üstelik geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabesi her bilgisayar işletim sisteminde mevcut olan standart yazı karakterlerinden oluşmaktadır;⁸ bu nedenle, özel bir yazı karakterine ihtiyaç yoktur. Diğer bir deyişle, bir metnin transkripsiyonu (cep telefonları ve bilgisayarları dâhil olmak üzere) herhangi bir standart klavye kullanılarak yapılabilir.

İlk bakışta, geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemindeki karakter sayısının çokluğu araştırmacıların gözünü korkutabilir. Bir metnin geri dönüştürülebilir transkripsiyonunu yapacak kişi, elbette ki, daha çok süre harcayacaktır; çünkü transkripsiyonunu yaptığı her bir harfin işlevinin ne olduğunu düşünüp tespit etmesi gerekecektir. Bizce bunlar göründükleri kadar zorlu engeller değil; çünkü:

⁸ Bu standart karakterlere İngilizcede kısaltması “ASCII” olan ve “American Standard Codes for Information Interchange” (Türkçesiyle, BDASK yani Bilgi Değişimi için Amerikan Standart Kodları) anlamına gelen bir genel ad verilmektedir. Kullandığımız bilgisayar işletim sistemlerinin ofis araçlarında mevcut olan karakterler, işte, bu standart yazı karakterleridir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

1. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabetini, karakterleri kolayca hatırlamamızı sağlayan mantıksal kategorilere göre düzenledik. (Makalenin “Ek” bölümüne bakınız.)

2. Kendi tecrübelerimizden yola çıkarak şunu söyleyebiliriz: bu transkripsiyon sistemi çok çabuk öğrenilebilir ve metnin bilgisayara girilmesi pratik yapıldıkça ivme kazanır. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabetindeki karakterlerin sayısı fazla olabilir, ancak bu durum Latin, A/O ve Fars alfabelerini zaten çok iyi bilen araştırmacılar için aşılamayacak bir sorun olmamalıdır.

3. Geri dönüştürülebilir transkripsiyon sisteminin getirisi, transkripsiyon üzerinde harcanan zaman ile doğru orantılıdır. Bu sistemde daha fazla zaman harcanmaktadır, çünkü daha çok veri kodlanmaktadır ve istenildiği vakit tüm veriler geri getirilebilir; yani veri kaybı diye bir şey söz konusu değildir. Üzerinde çalıştığımız metne ilişkin tüm verileri daha ayrıntılı bir biçimde yansıtan böyle bir transkripsiyon hem birden fazla transkripsiyon çıktısına olanak vermekte hem de şimdiye kadar pek de mümkün görünmeyen çeşitli metin çalışmalarının önünü açmaktadır.

Başta da belirttiğimiz gibi, bu makale geri dönüştürülebilir transkripsiyon yapmanın olanaklı ve pratik olup olmadığını belirlemek için yapılmış bir çalışma, atılmış bir ilk adımdır. Bu kadar mesafe aldıktan sonra, biz geri dönüştürülebilir transkripsiyonun kesinlikle olanaklı ve pratik olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, bizler geri dönüştürülebilir transkripsiyon sistemini kullanmak ve denemek için girişimde bulunmaya istekli olacak çok daha büyük bir araştırmacı ekibinin katılımı olmadan bu sistemi ne geliştirebiliriz ne test edip eksiklerini giderebiliriz. Şüphesiz, büyük ölçekli projeler mevcut sistemdeki problemleri ortaya koyacaktır; ancak (yine hiç şüphe yok ki) transkripsiyon uzmanlarından oluşan geniş katılımlı bir grup bu problemlere bizim küçük grubumuzun keşfedemeyeceği, yaratıcı çözümler getirecektir. Bizler, transkripsiyon sistemimizi ve karakterlerini kullanarak geri dönüştürülebilir transkripsiyonlu metinler veya kısa metin örnekleri üretecek araştırmacıların katılımından memnuniyet duyacağız. Bu araştırmacıların karşılaşılabilecekleri her türlü sorunu çözmek için onlarla birlikte çalışacak ve çalıştıkları metinleri farklı çıktılara dönüştürmede onlara yardım etmekten mutluluk duyacağız. Ayrıca, kullandığımız dönüştürme dosyalarını (SED dosyaları) ve geri dönüştürülebilir transkripsiyon alfabetini OTAP’ın internet sitesinden (<http://courses.washington.edu/otap>) yüklenebilir hale getirerek araştırmacıların erişimine açmayı planlıyoruz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Dijital devrim sayesinde artık bizler, yerküre üzerindeki herhangi bir noktadan iletişime geçerek birlikte çalışabilir ve kendi başına üstesinden gelemeyeceğimiz projeleri gerçekleştirebiliriz. Bu bağlamda, meslektaşlarımızdan bu makaleyi her birimizin çalışmasına katkıda bulunacak ortak bir projenin davetiyesi olarak görmelerini rica ediyoruz.

KAYNAKÇA

GÜFTİ, **Şâh u Dervîş**, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, No: 599/1

İNAN Murat Umut (2006), **Edirneli Güfti Ali ve Şah u Dervîş Mesnevisi**, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

KUTLUK İbrahim, **Tezkiretü’ş-Şu‘arâ**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1989.

OTAP (Osmanlı Metinleri Arşiv Projesi), Washington Üniversitesi, <http://courses.washington.edu/otap> (ET: 08.04.2010).

YAZAR İlyas, “Transkripsiyonlu Metinlerin Web Tabanlı Öğrenme Ortamlarında Kullanımına Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Turkish Studies**, 3/6 (2008), s. 705-725.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

EK**Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon Karakterleri Listesi**

Harfler / İşaretler	GDTK ⁹	A/O Harfleri ve Evrensel Kod Değerleri
Kelime başındaki ünlüler		
[a]		
[kelime başı a (kısa)]	a5/A5	ا +1575
[kelime başı ā]	a2/A2	ā +1570
[kelime başı a (Türkçe)]	a3/A3	ا +1570
[e]		
[kelime başı é (çift)]	e2	ای +1575; +1610
[kelime başı e (kısa)]	e5/E5	ا +1575
[i]		
[kelime başı i (çift)]	i2/I2	ای +1575+1610
[kelime başı i (kısa)]	i4/I4	ا +1575

⁹ GDTK: Geri Dönüştürülebilir Transkripsiyon Karakterleri

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

[ı]		
[kelime başı ı (çift)]	i3/I3	ای +1575+1610
[kelime başı ı (kısa)]	i5/I5	ا +1575
[o]		
[kelime başı o (çift)]	o2/O2	او +1575+1608
[kelime başı o (kısa)]	o4/O4	ا +1575
[ö]		
[kelime başı ö (çift)]	o3/O3	او +1575+1608
[kelime başı ö (kısa)]	o4/O4	ا +1575
[u]		
[kelime başı u (çift)]	u2/U2	او +1575+1608
[kelime başı u (kısa)]	u4/U4	ا +1575
[ü]		
[kelime başı ü (çift)]	u3/U3	او +1575+1608
[kelime başı ü (kısa)]	u5/U5	ا +1575

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

Kelime ortasındaki / sonundaki ünlüler		
[a]		
ā [uzun]	a1/A1	ا +1575
a [kısa; A/O harfli metinde “elif” ile gösterilen]	a7 / A7	ا +1575
ā [خواب örneğindeki gibi]	a8	وا +1575 +1608
[güzel he]	a0	ه +1607
[hançer elif; الله kelimesindeki gibi]	a6	ا +1648
[elif-i maksûre]	a9	ى +1610
[e]		
è	e2	ى +1610
[güzel he]	e0	ه +1607
[i]		
ī [uzun]	i1/I1	ي +1610
i [Türkçe kelimelerdeki]	i6/I6	ي +1610
i [kelime sonundaki]	i6/i6[boşluk ¹⁰]	ى +1609

¹⁰ i6 karakteri girildikten sonra klavyedeki “boşluk/ara tuşu (space)”na basılmalıdır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

["ki" bağlacındaki güzel he]	i8	◦ 1607
خویش [آ] örneğindeki gibi]	i9	+1608 +1610 وی
[ı]		
ı	i0	
ı [Türkçe kelimelerdeki]	i7/ı7	+1610 ی
ı [kelime sonundaki]	i7/ı7[boşluk]	+1609 ی
[o]		
ō [uzun]	o1/O1	+1608 و
o [Türkçe kelimelerdeki]	o6	+1608 و
[ö]		
ö	o0	
ö [Türkçe kelimelerdeki]	o7	+1608 و
[u]		
ū [uzun]	u1	+1608 و
u [Türkçe kelimelerdeki]	u6	+1608 و
u [kelime sonundaki; A/O harfli metinde "ى"]	u8	+1609 ی

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

ile gösterilen]		
[ü]		
ü	u0	
ü [Türkçe kelimelerdeki]	u7	+1608 و
ü [kelime sonundaki; A/O harfli metinde “ى” ile gösterilen]	u9	+1609 ى
Ünsüzler		
b	b	+1576 ب
b [“p”ye dönüşen]	b7	+1576 ب
c	c	+1580 ج
c [“ç”ye dönüşen]	c7	+1580 ج
ç	c2 / C2	+1670 چ
d	d	+1583 د
d [“t”ye dönüşen]	d7	+1583 د
d [“đ”ye dönüşen]	d6	+1591 ط
đ	d3 / D3	+1590 ض
f	f	+1601 ف
g	g	+1603 ك
g [“k”ye dönüşen]	g7	+1603 ك
ğ	g6 / G6	+1603 ك
ğ	g4 / G4	+1594 غ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

h	h	ه +1607
ħ	h3 / H3	ح +1581
ḥ	h5 / H5	خ +1582
j	j	ژ +1688
k	k	ك +1603
ķ	k3 / K3	ق +1602
l	l	ل +1604
m	m	م +1605
n	n	ن +1606
ñ	n6 / N6	ك +1705
p	p	پ +1662
r	r	ر +1585
s	s	س +1587
ş	s2 / S2	ش +1588
ṣ	s3 / S3	ص +1589
ṣ̣	s5 / S5	ث +1579
t	t	ت +1578
[yuvarlak te (ë)]	t7	ة +0629
ṭ	t3 / T3	ط +1591
v	v	و +1608
y	y	ي +1610
z	z	ز +1586
ẓ	z3 / Z3	ظ +1592

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*

ž	z4 / Z4	ض +1590
ż	z5 / Z5	ذ +1584
‘ [ع]	'2	ع +1593
ʔ [hemze]	'3	ء +1569
Özel İşaretler		
ayırma tiresi	-1	
birleştirme tiresi	-2	
Harf-i tarifi (ال) gösteren kısa çizgi	-3	
izafe işareti	-4	
hemze işareti [ُ , ِ , َ]	'4	ء 0654
şedde işareti	w2	˘ 1617

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 5/2 Spring 2010*